

LINGUISTIC STUDIES. МОВОНАВСТВО

УДК – 811.161.2 367.32 (Латин.)
<https://doi.org/10.31548/philolog2021.01.016>

ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС МД-СТРУКТУР
 ІЗ З'ЯСУВАЛЬНО-УМОВНИМИ ВІДНОШЕННЯМИ В ЛАТИНСЬКІЙ МОВІ

В. Д. ШИНКАРУК, доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: vashyn2010@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8589-4995>

Анотація. У статті проаналізовано лінгвістичний статус в латинській мові МД-структур з підрядними з'ясувально-умовними відношеннями, що будуються на основі опорних дієслів у модусній частині з оцінним словом категорії стану. Обґрунтовано, що суть модусної частини з'ясовується умовним диктумним компонентом реального або уявного змісту та досліджено, що у МД-структурах з підрядними з'ясувально-умовними відношеннями між модусною і диктумною частинами встановлюються з'ясувально-умовні відношення, виразниками яких є сполучники *si* якщо та *nisi, nisi non* якщо не. Залежно від співвідношення умови і наслідку до дійсності та суб'єктивної оцінки цього відношення мовцем розглянуто співвідношення диктуму і модусу у трьох типах умовних періодів: *modus realis* (спосіб дійсності); *modus potentialis* (спосіб можливості); *modus irrealis* (спосіб недійсності).

Ключові слова: модус, диктум, речення, реченнєва структура, МД-структури, МД-структури із з'ясувально-умовними відношеннями, модусно-диктумна співвіднесеність, латинська мова.

Актуальність теми дослідження. До актуальних питань мовознавчої науки належить проблема взаємозв'язку мови і мислення [див. 16, 17, 20], що безпосередньо співвідносить повідомлюване з реальною дійсністю, з процесом комунікації, з актом мовлення, охоплюючи як зовнішню, так внутрішню, інтелектуальну й емоційну сфери життя. Високий рівень абстрагування мовної сфери не ігнорує показників сфери мислення, а навпаки, уможливорює глибоке пояснення всіх мовленнєвих модифікацій синтаксичних одиниць.

Із другої половини ХХ століття усвідомлення необхідності аналізу взаємозв'язку мови і мислення стало прикметною рисою сучасної синтаксичної науки, якій притаманне багатоманіття підходів, оскільки у "кожній мові встановлюються певні, характерні для неї відповідності між категоріями думки і граматичними категоріями" [11, с. 238].

Зусилля багатьох мовознавців, що репрезентують семантичний напрям у синтаксисі, зосереджувалися переважно на вивченні змісту речення у співвідношенні з його структурою. Так, наприклад, Т. В. Шмельова зазначає, що питання про відношення речення до дійсності є одним з найбільш актуальних

в семантичному синтаксисі [див. 14].

Актуальність наукової статті полягає ще й у тому, що вона висвітлює досить цікавий аспект синтаксичної семантики як динамічної системи функціональних одиниць, взаємопов'язаних різними відношеннями, що ґрунтується на аналізі мовних фактів у напрямках "від форми до змісту" і "від змісту до форми" та обґрунтовує у латинській реченнєвій структурі модусно-диктумні відношення.

На сьогодні досі не розв'язаною є проблема модусно-диктумних відношень у латинській реченнєвій структурі.

Аналіз досліджень і публікацій. Методологічно значущими для нашого дослідження є ідея модусу і диктуму речення Ш. Баллі [2] та представника генеративної граматики Ч. Філлмора, який зосередив увагу на універсально-логічних ознаках речення. Розглядаючи речення, Ч. Філлмор розбиває його на пропозицію, тобто позачасовий "набір відношень між дієсловами й іменами", і модальний комплекс, який охоплює заперечення, час, спосіб і вид. У подальшому він зосереджує увагу тільки на пропозиції, що структурується дієсловом та його аргументами, які витлумачує за допомогою певної кількості семантичних функцій (ролей), за Ч. Філлмором

– глибинних відмінків. Ці функції дослідник кваліфікує, спираючись на відображувані в мові реальні ситуації, оскільки "змісти відмінків утворюють набір універсальних, можливо, вроджених, понять ідентифікувальних, деяких типів суджень, які людина спроможна робити про події, що відбуваються навколо неї, – суджень про речі такого характеру, як "хто зробив щось", "з ким щось сталося", "що зазнало якоїсь зміни" [13, с.405].

Розглядаючи особливості інтерпретації семантичної структури речення послідовниками і прихильниками денотативного погляду [4; 6, с.125], Й. Ф. Андерш наголошує, що "трактування семантичної структури речення тільки з опорою на структуру ситуації може призвести до того, що реченню буде приписана семантична структура, якої воно насправді не має" [1, с.13]. Це дало змогу Й. Ф. Андершу прийти до висновку, що між різними рівнями репрезентації об'єктивного змісту речення наявні ієрархічні відношення: денотативний виступає ґрунтом для логіко-семантичного, а на останньому у свою чергу ґрунтується мовно-семантичний. У його межах і встановлюється семантична структура речення в тісному зв'язку з власною формально-синтаксичною організацією. З погляду семантико-синтаксичного структури речення характеризують диференційні семантико-синтаксичні відношення і виділювані на їхній основі синтаксеми [10, с.127-134]. Семантико-синтаксична структура речення, на думку І. Р. Вихованця, "ґрунтується на власне-синтаксичній у тому розумінні, що кожен компонент речення як у власне-синтаксичному, так і семантико-синтаксичному планах визначається з урахуванням синтаксичних зв'язків" [7, с.18].

Про організаційну роль предиката в побудові семантико-синтаксичної структури речення, що зумовлено його здатністю відкривати певну кількість позицій, які можуть або повинні заповнюватися непередикатними одиницями відповідної семантичної природи досліджували М. Степанова і Г. Хельбиг [12, с.157].

Великі труднощі викликала в дослідників і викликає досі кваліфікація явищ керування. У мовознавстві явище керування традиційно трактують не в синтаксичній, а морфологічній площині. І. Р. Вихованець робить висновок: питання про особливості керування, його відмінність від прилягання слід розв'язувати на іншій основі – на основі синтаксичних критеріїв [7, с. 78].

У центрі самої моделі речення є мовець (представник мовного колективу) і головна дійова особа (суб'єкт), про якого говорить мовець. Мовець безпосередньо впливає на зміст повідомлення, добираючи мовні засоби

його вираження. Через те в інформативно-референційному змісті речення, який учені називають то як "комунікативний зміст висловлення" [8, с. 94], то як "структура інформації" [9, с. 137], то як "семантико-комунікативний субстрат", чи "мовленнєвий зміст" [5, с. 45], поряд з основним репрезентативним змістом, наявні й інші, які мають доповнювальний, уточнювальний чи ускладнювальний характер.

У латинській філології відсутні комплексні наукові дослідження семантико-синтаксичної латинської реченнєвої структури, де б було розглянуто з'ясувально-умовні відношення, що будуються на основі опорних дієслів у модусній частині з оцінним словом категорії стану.

Мета наукової розвідки – обґрунтувати лінгвістичний статус в латинській мові модусно-диктумних реченнєвих структур (далі – МД-структур) і здійснити аналіз речень зі з'ясувально-умовними відношеннями та з'ясувати їх особливості.

Об'єктом пропонованого дослідження є модусно-диктумні реченнєві структури, у яких між модусною і диктумною частинами встановлюються з'ясувально-умовні відношення, виразниками яких є сполучники *si* якщо та *nisi, nisi non* якщо не.

Предметом дослідження є семантична й структурна інтерпретація реченнєвих структур з диктумним і модусним змістом у трьох типах умовних періодів у латинській мові: *modus realis* (спосіб дійсності); *modus potentialis* (спосіб можливості); *modus irrealis* (спосіб недійсності).

Результати. Авторитетність латинської мови і вагомість для сучасних досліджень підтверджує те, що літературна форма продовжувала існувати і успішно використовувалася понад тисячі років в якості мови офіційних документів і літератури, а також мови міжнародного спілкування. Практичне застосування латинської мови, як мови літературної творчості, характеризується динамікою руху за живу латинь. У своїх творах використовували латинські та грецькі слова, крилаті вислови і прислів'я, сюжети Леся Українка, Леонід Глібов, Григорій Сковорода, Іван Котляревський, Вільям Шекспір, Оноре де Бальзак та багато інших. Книги новолатинської поезії – Уго Енріко Паолі (Флоренція, 1961) та Германа Веллера (Тюбінген, 1946), збірник "Vita Camena", що містить зразки творчості п'ятдесяти авторів з сімнадцяти країн (Цюрих, 1961), збірник "Carmina latina recentiora" (Лейпциг, 1974). Латинська мова жива і понині, вона стала більше, ніж просто "жива мова", а перетворилася на надмову, що

належить усім, хто його вивчає. Латинською мовою видаються журнали, спеціально присвячені живій латині: “*Latinitas*” (Ватикан), “*Palaestra Latina*” (Барселона), “*Vox Latina*”, “*Vita Latina*” (Авиньон), “*Orbis Latinum*” (Аргентина). Латинська мова як міжнародна мови науки і культури дозволяє стверджувати про її здатність жити і розвиватися в цій функції відповідно до потреб нашого часу.

Справжня сутність мови полягає не стільки в її формальній організації, скільки в її здатності через передавання інформації забезпечувати процес комунікації [див. 4, 18, 19].

Значення речення охоплює дві сфери значень – диктумну та модусну. Оскільки усвідомлений відбір необхідних знаків номінації (словоформ, словосполучень, моделей речень) з певної сукупності співвідносних засобів якогось референційного змісту відбувається безпосередньо в реченні, то й питання про диктум і модус в синтаксичній семантиці висвітлюємо, враховуючи функціонально-номінативні особливості реченнєвої структури й “інтерпретаційну” здатність до “моделювання” події, ситуації дійсності [5, с.7].

Для різного ступеня експліцитності модусу і диктуму у латинській мові існують різні синтаксичні структури, які об’єднуємо під загальною назвою модусно-диктумна структура.

Різновид перехідних МД-структур становлять ті, модусна частина яких пов’язана з диктумною з’ясувально-умовними відношеннями. Характерно, що в позиції пояснюваного дієслова їхньої модусної частини виступає та сама лексична група предикативних одиниць, що й у МД-структурах із з’ясувально-причиновими відношеннями. Відмінним є лише те, що ці предикативні одиниці вживаються у формі синтаксичного умовного способу.

Специфіку МД-структур зі з’ясувально-умовними відношеннями становить те, що ситуація, яка зумовлює, нереальна. Умова є бажаною, потенційною, передбачуваною, тобто має гіпотетичний характер. У з’ясувально-умовних МД-структурах явища, події не можна уявити як реальні. Суть умовної семантики полягає в тому, що в МД-структурах, які її виражають компоненти служать для називання не реальних, а гіпотетичних ситуацій. Гіпотетичність – відмінна риса з’ясувально-умовних МД-структур.

Значення зумовленості в з’ясувально-умовних відношеннях незалежно від того, чи двосуб’єктності предикатів формується на основі зв’язку модусної і диктумної частини. Цим і визначене закріплене розташування частин: на першому місці – модусна, на

другому – диктумна. Відповідно з’ясування встановлює препозитивна модусна частина, умову – постпозитивна диктумна. Таке розташування частин відбиває реальну послідовність модусної і диктумної дії чи ситуації. Цю реальну наступність найчастіше відображає відношення форм дієслівних часів або зіставлення способових форм. Наступність дій і фактів може передаватися також інфінітивом, а також іменними частинами мови. Така їхня функція стає зрозумілою з лексичного значення, яке вони передають, із контексту та ситуації мовлення. Інверсування з’ясувальної та умовної частин порушує наявну в дійсності послідовність того, що зумовлює і зумовленого. Переставлення частин можливе лише за наявності специфічних засобів вираження змістових відношень – способових і часових.

“Значення умови, – пише І. Р. Вихованець, – складають диференційні ознаки перебування в плані часової перспективи” [7, с.153]. Це означає, що модусна частина з динамічною формою дієслова визначає можливість певної умови для здійснення іншої дії в майбутньому. У цій часовій перспективі названа в умовній частині дія співвідноситься з формою майбутнього часу, що розташована в диктумній частині. Таке співвідношення різних форм виявляє ряд спільних рис їхніх граматичних значень, що й забезпечує їм можливість співвідноситися саме в плані оформлення з’ясування умови. Майбутній час передає нереальний час, адже він виражає часову перспективу. Форма умовного способу, як відомо, відтворює також нереальний час, а дія, виражена ним, спрямована в майбутню темпоральну перспективу. У цьому значення форм умовного способу і майбутнього часу перетинаються. Це й уможливорює співвіднесеність форми умовного способу з формою майбутнього часу. Як і в співвідношенні форми умовного способу з умовним позачасовості і нереальності в модусній частині у диктумній частині відповідає форма з таким же модально-часовим значенням, так і в оформленні відношення умовного способу з майбутнім часом темпоральні і модальні ознаки предикатів або частин збігаються. Обидві співвідносні форми предикатів позбавлені пов’язаності з певним часом. Обом властива нереальна модальність. Звідси стає зрозумілою можливість співвіднесення форм умовного способу з формами майбутнього часу.

Диктумна частина виражає гіпотетичну дію або гіпотетичний стан і пов’язується з модусною сполучниками *si* якщо та *nisi, nisi non* якщо не. Модусна і диктумна частини речення складають умовний період. Залежно

від співвідношення умови і наслідку до дійсності та суб'єктивної оцінки цього відношення мовцем у латинській мові виділяють три типи умовних періодів: *modus realis* (спосіб дійсності); *modus potentialis* (спосіб можливості); *modus irrealis* (спосіб недійсності).

Modus realis виражає об'єктивне припущення щодо теперішнього чи майбутнього часу, незалежно від можливості його здійснення. Реальний період (*si realis*) вживається з індикативом усіх часів і у модусній, і у диктумній частинах речення.

У модусній частині зрідка може вживатись *imperativus* та *conjunctivus*, якщо виражається можливість, припущення, запрошення, вимога, побажання та ін. (*conjunctivus adhortativus*, *prohibitivus*, *optativus*). Напр.: *Si id facis, hodie postremum me vides* (Ter. And. 322) – Якщо ти це зробиш, сьогодні ти бачиш мене востаннє. *Si bellum omittimus, pace nunquam fruemur* (C. Phil. 7. 6. 19) – Якщо ми відмовимося від війни, ми ніколи не будемо насолоджуватися миром. *Dies affert vel hora potius, nisi provisum est, magnas saepe clades* (C. Phil. 3. 1. 2) – День або, краще сказати, година, якщо не передбачить, часто приносять великі нещастя.

Modus potentialis означає можливий факт, у майбутньому, незалежно від реальності його здійснення, через призму його суб'єктивного сприйняття мовцем. *Praesens* може означати дію як доконаного виду, так і недоконаного, перфект – доконаного виду. Напр.: *Litterae si perlatae non sint, nihil ea res nos offensura sit* (C. Att. 4. 18. 1) – Якби листи не були розіслані, ця справа нічим би нас не змогла вразити. *Neque si non novim radices arboris, non possem dicere pirum esse ex ramo, ramum ex arbore, eam ex radicibus, quas non video* (Varr. L. L. 7) – Якби я не пізнав коренів дерева, я не зміг би сказати, що груша (виростає) на гілці, гілка – на дереві, останнє ж – з коренів, яких я не бачу.

Modus irrealis виражає припущення, яке суперечить дійсності і відноситься до теперішнього або минулого. В умовному періоді такого типу мовець дає подіям суб'єктивну оцінку. У модусній і диктумній частинах речення вживаються *imperfectum* або *plusquamperfectum conjunctivi*. *Imperfectum* означає незавершену або повторювану дію і за функціональною семантикою прирівнюється до *praesens*. *Plusquamperfectum* означає як завершену, так і незавершену дію і співвідноситься з минулими часами (*imperfectum*, *plusquamperfectum*). Напр.: *In Graecia philosophia tanto in honore nunquam fuisset, nisi doctissimorum contentionibus viquisset* (C. Tusc. 2. 2. 4) – У Греції філософія ніколи не була б у такій пошані, якби

не розвивалася зусиллями найбільш вчених людей. *Si intus esset, evocarem* (Pl. Ps. 640) – Якби він був усередині, я б його покликав (= але його не було, і тому я його не кликав). *Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc diceret* (Hor. C. 3. 19. 15) – Уся Сицилія, якби в один голос заговорила, сказала б це.

У реченнєвих структурах латинської мови часто зустрічаються сполучення модусної і диктумної частин різних часів, наскільки це обумовлено залежністю наслідку від умови або відношенням умови до наслідку. Зокрема, у модусній частині – *indicativus imperfecti*, а у диктумній – *conjunctivus imperfecti/plusquamperfecti*, напр.: *Si proelium committeretur, propinquit castorum celerem superatis ex fuga receptum dabat* (Caes. B. C. 1. 82. 4) – Як тільки доходило до битви, близькість до табору давала переможеним змогу перейти від втечі у наступу. У модусній частині – *indicativus futuri* або *praesens imperativi*, а у диктумній – *conjunctivus praesentis*, напр.: *Si vero Academiam veterem persequamur, quam erit illa acute explicanda nobis!* (C. Ac. 1. 2. 7) – Якщо ми будемо йти за традиціями старої Академії, як широко вона перед нами відкриється! *E quo si quis sibi appetet, violabit jus humanae societatis* (C. Off. 1. 7. 21) – Якщо хтось з цього прагнучим чогось для себе самого, він завдасть шкоди людському суспільству.

У диктумній частині – *imperfectum* і *plusquamperfectum* можуть взаємозамінюватися, напр.: *Num, si Scipio ad centesimum annum vixisset, senectutis eum suae paeniteret?* (Cato m. 6. 19) – Невже, якби Сципіон дожив до ста років, він нарікав би на свою старість? У модусній частині ірреального способу реченнєвої структури може вживатись індикатив історичних часів, а у диктумній – *plusquamperfectum conjunctivi* або *imperfectum conjunctivi*, напр.: *Ni caedem ejus Narcissus properavisset, verterat perniciem in accusatorem* (Tac. And. 11. 37) – Якби Нарцисс не прискорив його загибель, смерть звернула б на винуватця.

МД-структури з підрядним зв'язком, диктумна частина яких пов'язана з модусною з'ясувально-умовними відношеннями, виражають пряму зумовленість. У модусній частині названо ситуацію, яка зумовлює певну умову в диктумній частині.

Висновки. Семантико-синтаксичні відношення, які пов'язані з комплексом актантних ролей, встановлюються в МД-структурі між модусною (головною) і диктумною (залежною) частинами. У МД-структурах з підрядними з'ясувально-умовними відношеннями між модусною і диктумною частинами встановлюються з'ясувально-умовні відношення, виразниками яких є сполучники *si* якщо та *nisi*,

nisi non якщо не. Значення зумовленості в з'ясувальньо-умовних відношеннях незалежно від одно-, чи двосуб'єктності предикатів формується на основі зв'язку модусної і диктумної частини. Цим і визначене закріплене розташування частин: на першому місці – модусна, на другому – диктумна. Відповідно з'ясування встановлює препозитивна модусна частина, умову – постпозитивна диктумна. Залежно від співвідношення умови і наслідку до дійсності та суб'єктивної оцінки цього відношення мовцем реченнєвої структури у латинській мові класифікуємо за трьома

типами умовних періодів: *modus realis* (спосіб дійсності); *modus potentialis* (спосіб можливості); *modus irrealis* (спосіб недійсності), у яких на основне з'ясувальне відношення накладається ще умовне відношення між модусною і диктумною частинами.

Перспективою подальших досліджень є аналіз модусно-диктумних відношень в складно-підрядних реченнях займенниково-співвідносного типу несиметричної та симетричної структур, що містять у модусній частині найбільш знівельоване семантично співвідносне слово, з яким корелюють сполучники *ut, ne (ut ne)* що, щоб, що не, щоб не.

Список використаних джерел

1. Андерш Й. Ф. Синтаксико-семантичне моделювання простого речення (на матеріалі чеської та української мов). Зіставне дослідження української, чеської та російської мов. К.: Наук. думка, 1987. С. 97–111.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. М.: Изд-во иностр. лит., 1955. 416 с.
3. Бенвенист Э. Общая лингвистика. М.: Прогресс, 1974. 447 с.
4. Богданов В. В. Соотнесенность семантического и прагматического компонентов в высказывании. IV Міжнародна конференція "Франція та Україна". Дніпропетровськ, 1997. С.11–12.
5. Бондарко А. В. Грамматическое значение и смысл. Л.: Наука, 1978. 175 с.
6. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення. К.: Наук. думка, 1983. 219 с.
7. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. К.: Наук. думка, 1992. 222с.
8. Данеш Ф., Гаузенблас К. К семантике основных синтаксических формаций. Грамматическое описание славянских языков. М.: Наука, 1974. С.90–97.
9. Ломтев Т. П. Предложение и его грамматические категории. М.: Изд-во МГУ, 1972. 199 с.
10. Мухин А. М. Лингвистический анализ: Теоретические и методологические проблемы. Л.: Наука, 1976. 282 с.
11. Спринчак Я. А. Очерк русского исторического синтаксиса (простое предложение). К., 1960. 256 с.
12. Степанова М. Д., Хельбиг Г. Части речи и проблема валентности в современном немецком языке. М.: Высшая шк., 1978. 258 с.
13. Филлмор Ч. Дело о падеже открывается вновь. Новое в зарубежной лингвистике. М.: Прогресс, 1981б. Вып. 10. С. 496–530.
14. Шмелева Т. В. Предложение и ситуация в синтаксической концепции Ломтева Т.П. Науч.

докл. высш. шк. Филол. науки. 1983. № 3. С.42–48.

15. Шинкарук В. Д. МД-структуры с подрядными з'ясувальними відношеннями в латинській мові. International journal of philology. Міжнародний філологічний часопис. 11 (3) 2020. С.6-12.

16. Ducrot O. Les mots du discours. 1980. 569 s.

17. Gabka K. Die Russische der Gegenwart. Leipzig, 1976. 336 s.

18. Grice H. P. Logic and conversation. Syntax and semantics / Ed. G.Cole, J.Morgan. N. Y., 1975. Vol. 3. P. 41-81.

19. Franz Felix Adalbert Kuhn. Zur ältesten Geschichte der indogermanischen Völker, Берлін, 1845.

20. Kiparsky P., Kiparsky C. Progress in linguistics / Ed. M.Bierwisch, K. E. Heidolph. The Hague. Paris, 1970. 284 p.

References

- 1.Andersh, J. F. (1987). Typolohiya prostykh diyeslivnykh rechen' u ches'kiy movi v zistavlenni z ukrayins'koyu [Typology of simple verb sentences in the Czech language in comparison with Ukrainian]. Kyiv: Nauk. dumka, 191 p.
2. Balli, Sh. (1955). Obshchaya lingvistika i voprosy frantsuzskogo yazyka. [General linguistics and French language questions]. Moscow : Publishing house of foreign countries literature, 416 p.
3. Benvenist, E. (1974). Obshchaya lingvistika [General linguistics]. Moscow: Progress, 447 p.
4. Bohdanov, V. V. (1997). Sootnesennost' semanticheskoho y prahmaticheskoho komponentov v vyskazyvaniy [Correlation of semantic and pragmatic components in utterance]. IV Mizhnarodna konferentsiya "Frantsiya ta Ukrayina". [IV International Conference "France and Ukraine"]. Dnipropetrovsk, P. 11–12.
5. Bondarko, A. V. (1978). Grammaticheskoye znachenije i smysl [Grammatical meaning and purpose]. Leningrad: Nauka, 175 p.
6. Vykhovanets, I. R., Horodens'ka, K. H., & Rusanivskyy, V. M. (1983). Semantyko-syntaktychna struktura rechen'nyya [Semantic and syntactic structure of the sentence]. Kyiv : Naukova dumka, 219 p.

7. Vykhovanets, I. R. (1992). Narysy z funktsionalnoho syntaksysu ukrayins'koyi movy [Essays on the functional syntax of the Ukrainian language]. Kyiv : Nauk. dumka, 224 p.

8. Danesh, F., Gauzenblas, K. K (1974). K semantike osnovnykh sintaksicheskikh formatsiy [On the semantics of the main syntactic formations]. Grammaticheskoye opisaniye slavyanskikh yazykov [Grammatical description of Slavic languages]. Moscow : Nauka, P. 90–97.

9. Lomtev, T. P. (1972). Predlozheniye i yego grammaticheskiye kategorii [Sentence and its grammatical categories]. Moscow : Izd-vo MGU, 199 p.

10. Mukhin, A. M. (1976). Lingvisticheskiy analiz: Teoreticheskiye i metodologicheskiye problemy [Linguistic Analysis: Theoretical and Methodological Problems]. Leningrad : Nauka, 282 p.

11. Sprinchak, Ya. A. (1960). Oчерк russkogo istoricheskogo sintaksisa (prostoye predlozheniye). [Outline of Russian historical syntax (simple sentence)]. Kyiv, 256 p.

12. Stepanova, M. D., Khel'big, G. (1978). Chasti rechi i problema valentnosti v sovremennom nemetskom yazyke [Parts of speech and the problem of valence in modern German]. Moscow : Vysshaya shk., 258 p.

13. Fillmor, Ch. (1981). Delo o padezhe otkryvayetsya vnov' [Grammatical case investigation is reopened]. Novoye v zarubezhnoy lingvistike [New in foreign linguistics]. Moscow: Progress. Vol. 10, P. 496-530.

14. Shmeleva, T. V. (1983). Predlozheniye i situatsiya v sintaksicheskoy kontseptsii Lomteva T. P. [Sentence and Situation in Syntactic Conception of T. P. Lomtev]. Nauch. dokl. vyssh. shk. Filol. nauki. No. 3, P. 42–48.

15. Shynkaruk, V. D. (2020). MD-structures with subordinate explanatory relations in Latin. Scientific journal «International Journal of Philology». Vol.11, No.1, P. 6-12.

16. Ducrot, O. (1980). Les mots du discours, 569 p.

17. Gabka, K. (1976). Die Russische der Gegenwart. Leipzig, 336 p.

18. Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. Syntax and semantics / Ed. G. Cole, J. Morgan. N. Y., Vol. 3. P. 41-81.

19. Franz Felix Adalbert Kuhn (1845). Zur ältesten Geschichte der indogermanischen Völker, Berlin.

20. Kiparsky, P., Kiparsky, C. (1970). Progress in linguistics / Ed. M. Bierwisch, K. E. Heidolph. The Hague. Paris, 284 p.

Список умовних скорочень при посиланнях на оригінальні твори та імена їх авторів

Caes. B. C. 1. 82. 4 – C. Julius Caesar «De bello Civili»

Cato. Agr. 6. 19 – M. Porcius Cato «De agricultura»

C. Ac. 1. 2. 7 – M. Tullius Cicero «Academica»

C. Att. 4. 18. 1– M. Tullius Cicero «Epistulae ad Atticum»

C. Off. 1. 7. 21– M. Tullius Cicero «De Officiis»

C. Phil. 7. 6. 19 – M. Tullius Cicero

«Philippicae»

C. Phil. 3. 1. 2 – M. Tullius Cicero «Philippicae»

C. Tusc. 2. 2. 4 – M. Tullius Cicero «Tusculanae disputationes»

Hor. C. 3. 19. 15 – Q. Horatius Flaccus «Carmina»

Tac. And. 11. 37 – Cornelius Tacitus «Annales»

Ter. And. 322 – Terentius Afer «Andria»

Varr. L. L. 7 – M. Terentius Varro «De lingua Latina»

Pl. Ps. 640 – T. Maccius Plautus «Persa»

LINGUISTIC STATUS OF MD-STRUCTURES WITH EXPLANATORY-CONDITIONAL RELATIONS IN LATIN LANGUAGE

V. D. Shynkaruk

Abstract. The article analyzes the linguistic status of MD-structures with subordinate explanatory-conditional relations in Latin, which are built on the basis of supporting verbs in the modus part with the evaluation word of the state category. It was substantiated that the essence of the modus part is clarified by a conditional dictum component of real or imaginary content and it was found that in MD-structures with subordinate explanatory-conditional relations between modus and dictum parts explanatory-conditional relations are established, expressed by junctions *si* if and *nisi, nisi non* if not. Depending on the correlation of condition and consequence to reality and the subjective assessment of this relationship by the speaker the correlation of dictum and modus in three types of conditional periods were examined: *modus realis* (method of reality); *modus potentialis*; *modus irrealis* (method of invalidity).

Keywords: modus, dictum, sentence, sentence structure, MD-structures, MD-structures with explanatory relations, modus-dictum correlation, the Latin language.